

رابطه اعتیاد به شبکه های اجتماعی با درگیری تحصیلی دانشجویان دانشگاه حکیم سبزواری

سید احمد محمدی حسینی^۱، زهرا یزدی^۲

^۱ استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی

دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران

sa.mohammadi@hsu.ac.ir

۰۹۱۵۸۷۱۷۲۸۷

^۲ دانشجوی کارشناسی روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی

دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران

Zahrayazdi2023@gmail.com

۰۹۰۴۵۴۹۵۱۰۴

چکیده:

یکی از مهمترین تحولات فضای مجازی ظهور و بروز شبکه‌های اجتماعی است اما استفاده زیاد از آن می‌تواند باعث ایجاد اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی گردد. لذا پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی با درگیری تحصیلی انجام شده است. پژوهش حاضر از نظر رویکرد کمی، از لحاظ هدف کاربردی و از نظر روش از نوع همبستگی می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانشجویان دانشگاه حکیم سبزواری هستند که در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۴ مشغول به تحصیل می‌باشد، که با روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. تعداد نمونه توسط جدول مورگان تعیین شد و تجزیه و تحلیل بر ۳۳۰ پرسشنامه صورت گرفت. در این پژوهش از دو پرسشنامه اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی خواجه احمدی و همکاران (۱۳۹۵) و پرسشنامه درگیری تحصیلی فردریکز، بلومفیلد و پاریس (۲۰۰۴) استفاده شد. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه توسط استاد راهنما تایید شد و روایی سازه توسط نرم‌افزار SPSS سنجیده شده است. پایایی پرسشنامه اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی ۰/۹۱ و پایایی پرسشنامه درگیری تحصیلی ۰/۷۹ به دست آمد. برای سنجش این دو متغیر از آزمون‌های پارامتریک مانند t تک نمونه و همبستگی پیرسون استفاده گردیده. یافته‌ها نشان می‌دهد که بین دو متغیر اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی و درگیری تحصیلی ارتباط منفی معنادار وجود دارد، یعنی با افزایش اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی درگیری تحصیلی کاهش می‌یابد. در این راستا به مسئولین دانشگاه پیشنهاد می‌شود کارگاه‌ها و سمینارهای آموزشی با هدف آگاهی بخشی نسبت به تاثیرات منفی اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی بر تحصیل دانشجویان برگزار نمایند.

واژگان کلیدی: اعتیاد به شبکه های اجتماعی، درگیری تحصیلی، دانشجویان دانشگاه حکیم سبزواری

۱. مقدمه

یکی از مشکلاتی که امروزه در تحصیل دانشجویان اختلال ایجاد کرده است شبکه های اجتماعی و اینترنت است. استفاده از اینترنت در سال های اخیر به عنوان منبع اصلی اطلاعات و یکی از با صرفه ترین راه های ارتباط در کشورهای مختلف بوده و در چند سال اخیر رواج بیشتری پیدا کرده است به طوری که امروزه میتوان ادعا کرد که اینترنت و استفاده از شبکه های اجتماعی به عنوان یکی از مهمترین اجزای زندگی فردی و اجتماعی تبدیل شده است (دوراک^۱، ۲۰۱۸). گسترش فناوری های نوین در عرصه علم الکترونیک و رایانه در چند دهه اخیر، موجب پدیدار شدن انواع لوازم و برنامه های الکترونیکی از جمله اینترنت، تلفن همراه، ماهواره و... در جهان شده است. از این رو علاوه بر وجود دنیای واقعی و الگوهای ارتباطی سنتی، شبکه های اجتماعی فضای مجازی ایجاد شده است که نحوه تولید، انتقال و مصرف اطلاعات در آنها به شیوه سنتی صورت نمی گیرد و کاملاً دگرگون شده است. این روند رو به رشد تکنولوژی ناخود آگاه زندگی واقعی افراد را به دنیای مجازی گره زده است (مرادی و همکاران، ۱۳۹۶). یکی از مهمترین تحولات فضای مجازی، ظهور و بروز شبکه های اجتماعی است (کیتزمان و همکاران^۲، ۲۰۱۱). اعتیاد به شبکه های اجتماعی از جمله اشکال اعتیاد به اینترنت است که میتواند آسیب های فرهنگی، اجتماعی، تحصیلی و آسیب های اقتصادی و آسیب های روانی به دنبال داشته باشند (قائم، سالاریان، ۱۳۹۶). اعتیاد به شبکه های اجتماعی یک مشکل بین المللی می باشد (ماسترز^۳، ۲۰۱۵). دانشجویان، به عنوان یکی از بزرگ ترین گروه های کاربران، روزانه ساعت های زیادی را در این شبکه ها صرف میکنند. جوانان و دانشجویان بیشترین کاربران شبکه های اجتماعی هستند. تحقیقات سازمان ملی جوانان ایران نشان داد که تعداد کاربران اینترنت در مدارس و دانشگاه ها ممکن است در روز به ۱۵ میلیون نفر برسد (نوابخش و همکاران، ۱۳۸۹). با توجه به اینکه در کشور ما بخش عظیمی از قشر جوان را دانشجویان تشکیل می دهند، میتوان گفت دانشگاه رویدادی مهم و بسیار حساس در زندگی نیروهای کارآمد و فعال جوان در هر کشوری به شمار می رود که ورود به آن اغلب با تغییرات زیادی در روابط اجتماعی و فردی آنها همراه است. با توجه به اینکه دانشجویان جهت انجام تکالیف یا مطالعه و تحقیق، ساعات بی شماری را به استفاده از اینترنت میگذرانند، استفاده ناصحیح از اینترنت و جستجوهای کنجکاوانه دانشجویان به صورت بی هدف و بی برنامه نه تنها آنها را از رسالت اصلی اینترنت در دانشگاه دور می کند، بلکه به دلیل ایجاد نوعی اعتیاد به اینترنت و صرف بیشترین زمان اوقات فراغت آنها، میتواند عواقب نامطلوبی برای دانشجویان در پی داشته باشد (حاجی زاده میمندی، ۱۳۹۵). در مورد تاثیر استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی بر درگیری تحصیلی، تاکنون مطالعات زیادی انجام شده و نشان دهنده نتایج مختلفی است. کریشر^۴ و کارپینسکی^۵ (۲۰۱۰) گزارش داده اند که استفاده کنندگان از فیسبوک، معدل کمتری داشته و ساعت کمتری را به مطالعه پرداخته اند (پوآل^۶، ۲۰۱۰). براساس نتایج پژوهش گالیکیان^۷ و آدمیرال^۸ گفتن آنلاین شبکه مجازی بر درگیری تحصیلی مؤثر میباشد (مهدیون^۹، ۲۰۲۰). درگیری تحصیلی یک ساختار نوظهور است که برای اولین بار توسط هوی^{۱۰}، هارتر^{۱۱} و

¹.Durak

².Kietzman et al

³.Masers

⁴.krishner

⁵.karpineski

⁶.poul

⁷.Galikian

⁸.Admiral

⁹.Mahdiuon

¹⁰.Hoei

¹¹.Hartre

وولفولک^{۱۲} (۲۰۱۳) شناسایی و مطرح شد. درگیری تحصیلی بیانگر ورود فعال فرد در یک تکلیف یا فعالیت است (ریو و همکاران^{۱۳}، ۲۰۰۴). و شامل ابعاد رفتاری، شناختی و عاطفی است. این سه بعد درگیری تحصیلی چگونگی رفتار، احساس و تفکر دانشجویان را نشان می‌دهند (ونگ^{۱۴}، ۲۰۱۳). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که فراگیری که درگیری تحصیلی خوبی دارند، خودمختارند، به‌طور منظم در کلاس درس حضور می‌یابند، روی یادگیری مطالب متمرکز می‌شوند، به مقررات مؤسسه آموزشی متعهد هستند، نمرات بالاتری کسب می‌کنند و در آزمون‌های استاندارد عملکرد بهتری از خود بروز می‌دهند (مارتین و دوسون^{۱۵}، ۲۰۰۹).

پژوهش‌های بسیاری نشان داده‌اند که اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی می‌تواند پیامدهای جدی بر درگیری تحصیلی داشته باشد، به‌طوری که تمرکز و تعهد تحصیلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. با این وجود، همچنان نیاز به مطالعاتی دقیق‌تر برای درک عمیق‌تر ابعاد این تأثیر و شناسایی عواملی که ممکن است در این رابطه نقش داشته باشند، احساس می‌شود. از این رو، این پژوهش با هدف ارائه نگاهی نو به ارتباط میان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی و درگیری تحصیلی انجام می‌شود و تلاش دارد تا با تحلیل جزئیات این رابطه، به درک بهتری از چگونگی مدیریت و کاهش اثرات منفی شبکه‌های اجتماعی بر موفقیت و درگیری تحصیلی دانشجویان برسد.

لینن برینک^{۱۶} و پینتریش^{۱۷} (۲۰۰۳) یک چهارچوب کلی برای درگیری تحصیلی متشکل از سه بعد درگیری شناختی (استفاده از راهبردهای یادگیری و فراشناخت)، انگیزشی (علاقه، ارزش و عاطفه) و رفتاری (تلاش، پایداری و کمک طلبی) بیان کردند. درگیری رفتاری، شرکت فعال و درگیرانه دانشجویان در گروه‌های اجتماعی، روابط کلاسی، مطالعه در دانشگاه و خانه، فعالیت‌های فوق برنامه‌ای مربوط به دانشگاه، داشتن رفتارهای مثبت و نداشتن رفتارهای مخرب (برای مثال اتمام تکالیف، توجه و تمرکز در کلاس درس، حضور فعال در کلاس و شرکت در مباحث کلاس و انجام ندادن رفتارهای مخرب نظیر مدرسه/دانشگاه نرفتن و یا دیر سر کلاس حاضر شدن را شامل می‌شود) (لیپمن و ریور^{۱۸}، ۲۰۰۸). درگیری شناختی به سرمایه‌گذاری شخصی دانشجویان در فعالیت‌های یادگیری گفته می‌شود که شامل خودتنظیمی، التزام به یادگیری تبحری و استفاده از راهبردهای یادگیری مانند استفاده از گسترش معنایی یا بسط به جای حفظ کردن می‌شود (فردریکس و همکاران^{۱۹}، ۲۰۰۴). و درگیری هیجانی بر درگیری، علاقه، لذت، سرزنده بودن و توجه به کلاس تأکید می‌کند و به‌طور کل با احساس وابستگی به معلم، همسالان، یادگیری و دانشگاه ارتباط دارد (چو و چو^{۲۰}، ۲۰۱۴). تعریفی دیگر که توسط پژوهشگران ارائه شده است این است که یکی از عواملی که باعث پیشرفت تحصیلی می‌شود، درگیری تحصیلی است (پرکمن و همکاران^{۲۱}، ۲۰۲۱). ابعاد درگیری تحصیلی، فرایندهای مجزا از یکدیگر نیستند و بین آنها روابط درونی و پویا برقرار است و کاهش میزان هریک از این ابعاد با تأثیر منفی بر ابعاد دیگر، بازده یادگیری و احتمال موفقیت تحصیلی را کاهش می‌دهد (فردریکس و همکاران^{۲۲}، ۲۰۰۴؛ اسکینر و همکاران^{۲۳}، ۲۰۰۸).

12. Volfolk

13. Reeve et al

14. wang

15. Martin & Dowson

16. Linnenbrink

17. Pintrich

18. Lippman & Rivers

19. Fredricks et al

20. Cho & Cho

21. Perkmann et al

22. Fredricks et al

23. Skinner et al

شبکه های اجتماعی جزو این شبکه ها هستند. شبکه های اجتماعی به مجموعه ای از افراد اطلاق میشود که به صورت گروهی با یکدیگر ارتباط داشته و مواردی مانند اطلاعات، نیازمندی، فعالیتها و افکار خود را به اشتراک میگذارند (برات و صیادی، ۱۳۹۱). در تعریفی دیگر آمده است شبکه های اجتماعی به شبکه های متنوع مبتنی بر اینترنت اطلاق می شود که کاربران را قادر می سازند با دیگران به طور کلامی و بصری تعامل برقرار کنند (کاریسی و هیز^{۲۴}، ۲۰۱۵). حجم تحقیقات انجام شده تاکنون پیرامون وابستگی به شبکه های اجتماعی نشان دهنده آن است که نوعی اختلال روانشناختی- اجتماعی بوده و از مشخصه های آن تحمل، علایم کناره گیری، اختلالات عاطفی و از هم گسیختگی روابط اجتماعی است (فریس^{۲۵}، ۲۰۱۳). امروزه بالغ بر ۵۳۳ میلیون نفر در سراسر دنیا از شبکه های اجتماعی استفاده میکنند و زندگی روزمره خود را با آن سپری میکنند (گلپهار و همکاران، ۲۰۱۰). که در این میان تعداد ۳۶۳ میلیون را نوجوانان تشکیل میدهند و درصد بالایی است و نشان دهنده میزان استفاده شبکه های اجتماعی در بین نوجوانان است (کیوجا^{۲۶}، ۲۰۱۱). استفاده از شبکه های مجازی در حالی که می تواند مزایای متعددی مانند سرگرمی، اطلاع رسانی و ارتباط با دیگران را داشته باشند می تواند اثرات منفی متعددی نیز به افراد به ویژه دانشجویان داشته باشد، برخی از این اثرات منفی عبارتند از: اعتیاد به شبکه های مجازی: استفاده بیش از حد از شبکه های مجازی می تواند منجر به اعتیاد شود؛ افسردگی و اضطراب: مطالعات نشان داده است که استفاده بیش از حد از شبکه های مجازی می تواند خطر ابتلا به افسردگی و اضطراب را افزایش دهد (آدین و همکاران^{۲۷}، ۲۰۲۱).

محمدی، برزگر و حسنی (۱۴۰۱)، در پژوهشی با عنوان بررسی نقش واسطه‌ای درگیری تحصیلی در ارتباط میان امید به اشتغال و سرزندگی تحصیلی دانشجویان دانشگاه یزد دریافتند امید به دست آوردن شغلی مرتبط با رشته تحصیلی و مورد علاقه دانشجویان، در تلاش آن‌ها برای افزایش درگیری و سرزندگی تحصیلی آن‌ها حایز اهمیت است. میتوان با ارائه خدمات مشاوره‌ای، برگزاری کارگاه‌های آموزشی مربوط به رشته مشغول به تحصیل، آموزش سرمایه روان‌شناختی، معرفی افراد تحصیل کرده موفق که در حوزه کارآفرینی و اشتغال شاخص‌اند، ایجاد محیطی امن، توأمان با حس امید، اعتماد و اطمینان بسترهای افزایش درگیری و سرزندگی تحصیلی دانشجویان را فراهم کرد. کاهویی و همکاران (۱۳۹۹)، پژوهشی با عنوان ارتباط بین طرحواره‌های ناسازگار اولیه با اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تهران انجام دادند نتایج نشان داد برخی از ویژگی‌های فردی و شکل‌گیری برخی از طرحواره‌ها با کاهش و افزایش اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی همراه است. قائمی و سالاریان (۱۳۹۶)، پژوهشی با عنوان سبک‌های دلبستگی، سلامت روانی و اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی در دانشجویان انجام دادند اهمیت نتایج این پژوهش به این دلیل است که کثر کاری‌های ناشی از اعتیاد به اینترنت از سویی و شبکه‌های اجتماعی، به اختلال‌هایی نظیر، افسردگی، اضطراب، استرس منجر میشوند؛ لذا اهمیت توجه به آسیب‌های ناشی از اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی می‌بایست مورد توجه قرار گیرد. تاریگان و همکاران^{۲۸} (۲۰۲۴)، پژوهشی با عنوان بررسی علل اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی و تأثیرات آن بر رفتار فناپینگ انجام دادند نتایج نشان داد که حسادت، ترس از دست دادن، و تأثیرگذاران شبکه‌های اجتماعی پیش‌بینی‌کننده‌های قابل توجهی برای اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی هستند که به نوبه خود منجر به فاینینگ می‌شود. با این حال، رضایت از زندگی، تأثیر معناداری بر اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی نداشت. نمازیان دوست و همکاران^{۲۹} (۲۰۲۴)، پژوهشی تحت

²⁴.Carr & Hayes

25 .Ferris

26 .Kujath

²⁷ .Aydin et al

²⁸ Tarigan et al

²⁹ .Namaziandost et al

عنوان تأثیر محیط کلاس درس، شایستگی معلم، منابع فناوری اطلاعات و ارتباطات و امکانات دانشگاه بر مشارکت و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان انجام دادند نتایج نشان داد که شایستگی معلمان و منابع ICT تأثیر مثبتی بر درگیری تحصیلی و تعامل دانشجویان دارند. علاوه بر این، محیط کلاس و امکانات دانشگاه به عنوان پیش‌بین‌های معنادار هر دو متغیر درگیری تحصیلی و تعامل شناسایی شدند. در نهایت، نتایج نشان داد که تعامل دانشجویان رابطه بین عوامل مذکور و درگیری تحصیلی را میانجی‌گری می‌کند. سینوال و همکاران^{۳۰} (۲۰۲۴)، در پژوهشی تحت عنوان بررسی تأثیر افسردگی، اضطراب، استرس، مشارکت تحصیلی، و قصد ترک تحصیل بر عملکرد تحصیلی دانشجویان پزشکی: یک مطالعه آینده نگر، نشان دادند که افسردگی، اضطراب و استرس با کاهش درگیری تحصیلی و افزایش تمایل به ترک تحصیل ارتباط منفی و مثبتی دارند. این مطالعه نشان می‌دهد که می‌تواند بر درگیری تحصیلی و تمایل به ترک تحصیل تأثیر بگذارد، که در نهایت بر عملکرد تحصیلی، به ویژه نمره میانگین، تأثیرگذار است. فرضیه‌های پژوهش

۱. بین اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی با درگیری تحصیلی دانشجویان دانشگاه حکیم سبزواری رابطه معناداری وجود دارد.
۲. درگیری تحصیلی در دانشجویان دانشگاه حکیم بالاست.
۳. اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی در دانشجویان دانشگاه حکیم بالاست.

۲. روش‌شناسی:

پژوهش حاضر از نظر رویکرد، کمی و از لحاظ هدف کاربردی و از نظر روش در گروه تحقیقات توصیفی از نوع همبستگی می‌باشد. این پژوهش توصیفی است چرا که به توصیف وضعیت متغیرها و نیز روابط بین آنها می‌پردازد. در این پژوهش دو متغیر اصلی مورد بررسی قرار گرفتند، اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی و درگیری تحصیلی دانشجویان. اعتیاد به شبکه اجتماعی به عنوان متغیر مستقل در این پژوهش در نظر گرفته شده است. درگیر تحصیلی دانشجویان متغیر وابسته پژوهش است. در بخش مطالعات کتابخانه‌ای اطلاعات مورد نیاز با مراجعه به منابع علمی معتبر شامل مقالات و پژوهش‌های مرتبط با موضوع و نشریات تخصصی و علاوه بر آن جستجو در پایگاه‌های معتبر علمی مانند Google scholar, science direct، به دست آورده شده است. در بخش پژوهش‌های میدانی به منظور گردآوری داده‌ها از ابزار پرسشنامه استفاده شده. ۴ سوال اول پرسشنامه به بررسی اطلاعات دموگرافیک شامل سن، جنسیت، مقطع تحصیلی و دانشکده می‌پردازد. در این پژوهش دو پرسش‌نامه اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی و پرسشنامه درگیری تحصیلی مورد استفاده قرار گرفته شده است در مجموع پرسشنامه دارای ۳۸ سوال است. پرسشنامه اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی: این پرسشنامه در سال ۱۳۹۵ توسط خواجه احمدی و همکارانش در دانشگاه علوم پزشکی بوشهر طراحی شده است و دارای ۲۳ گویه می‌باشد که پاسخ‌ها برای هر گویه بدین شکل است: کاملاً موافق (۵)، تا اندازه‌ای موافق (۴)، بی‌نظر (۳)، تا اندازه‌ای مخالف (۲)، مخالف (۱). لذا با احتساب حداقل امتیاز یک و حداکثر امتیاز پنج برای هر گویه حداقل امتیاز پرسشنامه ۲۳ و حداکثر امتیاز کل ۱۱۵ بود. بدین ترتیب سطح اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی در یک مقیاس لیکرت پنج امتیازی توصیف گردیده است. همچنین شاخص و نسبت روایی سازه آن به ترتیب ۰/۹۵ و ۰/۸۶ محاسبه شده بود. ابعاد پرسشنامه در چهار عامل عملکرد فردی، مدیریت زمان، خودکنترلی و روابط اجتماعی، با توان پیش‌بینی ۴۷/۰۵۷ دسته‌بندی گردیده است. پایایی درونی با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۲ محاسبه شده است

³⁰. Sinval et al

جدول ۱) مولفه‌های تشکیل دهنده پرسشنامه ی اعتیاد به شبکه های اجتماعی و سوالات مربوطه

مولفه	تعداد گویه	شماره سوالات
عملکرد فردی	۹	۹ تا ۱۶
مدیریت زمان	۶	۱۵ تا ۲۰
خودکنترلی	۴	۱۹ تا ۲۶
روابط اجتماعی	۴	۲۳ تا ۲۷

پرسشنامه درگیری تحصیلی فردریکز، بلومنفیلد و پاریس^{۳۱} (۲۰۰۴): این پرسشنامه دارای ۱۵ گویه است و هدف آن ارزیابی میزان درگیری تحصیلی دانشجویان و دانش آموزان از طریق سه مؤلفه درگیری رفتاری، انگیزشی و شناختی است. سوالات ۹ تا ۱۶ بعد درگیری انگیزشی را می‌سنجد. سوالات ۱۱ تا ۱۷ بعد درگیری شناختی را اندازه‌گیری می‌کند. و سوالات ۱۲ تا ۱۵ نیز بعد درگیری شناختی را می‌سنجد. نمره گذاری پرسش نامه از طریق جمع پاسخ هر گویه در یک طیف ۵ درجه ای لیکرت (از کاملاً مخالف: ۱ تا کاملاً موافق: ۵) محاسبه می‌شود. حداقل نمره کل ۱۵ و حداکثر آن ۷۵ است. این پرسشنامه توسط طالبی و همکاران (۱۳۹۳) اعتبار یابی شده است. ضریب آلفای کرونباخ این پرسش نامه ۷۷/۰ می‌باشد.

جدول ۲) مولفه‌های تشکیل دهنده پرسشنامه ی درگیری تحصیلی و سوالات مربوطه

مولفه	تعداد گویه	شماره سوالات
درگیری انگیزشی	۶	۶ تا ۱۱
درگیری شناختی	۵	۱۱ تا ۱۷
درگیری رفتاری	۴	۱۵ تا ۱۹

جامعه آماری پژوهش کلیه دانشجویان مشغول به تحصیل دانشگاه حکیم سبزواری در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ به تعداد ۸۰۰۰ نفر می‌باشد.

برای تعیین حجم نمونه در این پژوهش حجم جامعه مشخص می‌باشد. تعداد کل دانشجویان ۸۰۰۰ نفر برآورد شده است که طبق جدول مورگان حجم نمونه ۳۶۷ نفر در نظر گرفته می‌شود. روش نمونه گیری پژوهش انتخاب تصادفی ساده بوده است. پس از اجرا و جمع آوری پرسشنامه‌ها و حذف پاسخ‌های ناقص، تعداد ۳۳۰ نفر به عنوان نمونه آماری در پژوهش حاضر شدند و این تعداد پرسشنامه مورد تحلیل قرار گرفت. اعتبار محتوایی این پرسشنامه توسط استاد راهنما مورد تایید قرار گرفته است و از اعتبار لازم برخوردار بوده و روایی سازه پرسشنامه پژوهش با استفاده از نرم افزار SPSS اندازه گیری شده است. از بین ۲۳ سوال پرسشنامه اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی ۳ سوال یعنی سوالات ۱ و ۲ و ۳ از روایی برخوردار نبودند و از پرسشنامه حذف شدند. در بین ۱۵ سوال

³¹ Fredricks & Blumenfeld & Paris

پرسشنامه درگیری تحصیلی دو سوال دارای روایی نبودند یعنی سوالات ۶ و ۱۳ از پرسشنامه حذف شدند. پس از جمع آوری داده‌ها و وارد کردن آنها در نرم‌افزار SPSS میزان ضریب اعتماد به روش آلفای کرونباخ محاسبه شد که برای سوالات متغیر اعتماد به شبکه‌های اجتماعی ۰/۹۱ و برای متغیر درگیری تحصیلی ۰/۷۹ به دست آمد. این اعداد نشان دهنده این است که پرسشنامه‌ها از قابلیت اعتماد و به عبارت دیگر از پایایی لازم برخوردار است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها در این بخش از پژوهش از آمار در دو سطح توصیفی و استنباطی استفاده می‌شود برای بررسی وضعیت پاسخ دهندگان از آزمون KMO و آزمون KS برای کفایت نمونه گیری و نرمال بودن داده‌ها استفاده شد. و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرض از روش‌های آماری آزمون T تک متغیره برای شناخت وضعیت متغیرهای پژوهش استفاده شده است و برای آزمون فرضیات از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است.

۴- بحث درباره یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت شناختی در جدول زیر آورده شده است:

جدول ۳) ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه آماری

ویژگی‌های مورد بررسی	گزینه‌ها	تعداد	درصد
جنسیت	مرد	۱۰۷	۳۲/۴
	زن	۲۲۳	۶۷/۶
سن	۱۸ تا ۲۲	۲۶۸	۸۱/۲
	۲۳ تا ۲۶	۴۴	۱۳/۳
	۲۷ تا ۳۰	۸	۲/۴
	۳۰ به بالا	۱۰	۳/۰
مقطع تحصیلی	کارشناسی	۳۰۴	۹۲/۱
	کارشناسی ارشد	۲۳	۷/۰
	دکتری	۳	۰/۹
دانشکده	ادبیات و علوم انسانی	۱۲۵	۳۷/۹
	علوم پایه	۴۳	۱۳/۰
	الهیات و معارف اسلامی	۲۰	۶/۱
	علوم ورزشی	۷	۲/۱
	جغرافیا و علوم محیطی	۲۳	۷/۰
	ریاضی و علوم کامپیوتر	۳۵	۱۰/۶
	فنی و مهندسی	۲۳	۷/۰
	مهندسی برق و کامپیوتر	۱۸	۵/۵
	مهندسی معماری و شهرسازی	۱۱	۳/۳
	مهندسی نفت و پتروشیمی	۲۵	۷/۶

طبق یافته های جدول ۳، ویژگی های جمعیت شناختی نشان داد که از بین ۳۳۰ پاسخ دهنده بیشتر افراد جنسیت زن (۶۷/۶) داشته اند و مردان (۳۲/۴) درصد را به خود اختصاص داده اند. از جنبه سنی، بیشتر پاسخ دهندگان سنی در بازه ۲۲ تا ۱۸ (۸۱/۲) داشته و کمترین تعداد در بازه ۲۷ تا ۳۰ سال بوده اند. از نظر مقطع تحصیلی بیشترین افراد (۹۲/۱) درصد افراد در مقطع کارشناسی مشغول به تحصیل هستند و بیشترین پاسخ دهندگان در دانشکده علوم انسانی (۳۷/۹) مشغول تحصیل هستند و دانشکده علوم ورزشی (۲/۱) کمترین تعداد پاسخ دهندگان را داشته است.

جدول ۴) آزمون کولموگروف-اسمیرنوف

متغیر	حجم نمونه	Z	سطح معناداری
اعتیاد به شبکه های اجتماعی	۳۳۰	۰/۰۶۲	۰/۰۰۴
درگیری تحصیلی	۳۳۰	۰/۰۸۲	۰/۰۰۰

برای تعیین وضعیت نرمال بودن داده ها از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده گردیده است که داده های جدول ۴ به دست آمد و نشان می دهد داده ها نرمال نیستند ولی به علت اینکه تعداد پاسخ دهندگان از ۶۰ نفر بیشتر بوده از قضیه حد مرکزی استفاده شده است و فرض شد که داده ها نرمال هستند و میتوانیم از آزمون های پارامتریک یعنی آزمون میانگین یک جامعه و همبستگی پیرسون استفاده کنیم.

جدول ۵) نتایج میانگین یک جامعه برای متغیرهای پژوهش

مقدار آزمون					
نام متغیر	میانگین	سطح معناداری	t	درجه اطمینان ۹۵٪	
				حد پایین	حد بالا
اعتیاد به شبکه های اجتماعی	۵۱/۹۰	۰/۰۲۴	۲/۲۶۲	۰/۲۴۸۷	۳/۵۶۳۴
درگیری تحصیلی	۴۲/۵۹	۰/۰۰۰	۲۱/۰۸۹	۴/۱۴۹۶	۱۱/۰۳۲۲

نتایج آزمون میانگین جامعه در جدول ۵ نشان می دهد که میانگین متغیر اعتیاد به شبکه های اجتماعی ۵۱/۹۰ می باشد که از مقدار آزمون یعنی ۵۰ بزرگتر است و همچنین سطح معناداری از ۰/۰۵ کمتر است و t در بازه $\pm 1/96$ قرار ندارد و حد بالا و پایین هر دو مثبت هستند پس میتوان گفت تفاوت معناداری بین میانگین نمونه و جامعه وجود دارد پس فرضیه خلاف تایید می شود و فرضیه صفر رد می شود و می توان استنباط کرد که اعتیاد به شبکه های اجتماعی در دانشجویان حکیم بالا است. همچنین نتایج آزمون میانگین جامعه در جدول نشان می دهد که میانگین متغیر درگیری تحصیلی ۴۲/۵۹ می باشد که از مقدار آزمون یعنی ۳۲/۵ بزرگتر است و سطح معناداری از ۰/۰۵ کمتر است و t در بازه $\pm 1/96$ قرار ندارد و حد بالا و پایین هر دو مثبت هستند پس تفاوت معناداری بین میانگین جامعه و نمونه وجود دارد، فرضیه خلاف تایید می شود و فرضیه صفر رد می شود و می توان استنباط کرد که درگیری تحصیلی در دانشجویان حکیم بالا است.

جدول ۶) آزمون همبستگی

اعتیاد به شبکه های اجتماعی	درگیری تحصیلی
۱	**۰/۲۶۱-
همبستگی پیرسون	
سطح معناداری	۰/۰۰۰
تعداد	۳۳۰

جدول شماره ۶ همبستگی متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد: تحلیل همبستگی برای تعیین نوع و درجه رابطه یک متغیر کمی با متغیر کمی دیگر است در پژوهش حاضر از ضریب همبستگی پرسون استفاده شده است جدول نشان می‌دهد که همبستگی اعتیاد به شبکه های اجتماعی با درگیری تحصیلی ۰/۲۶۱- است. همبستگی اعتیاد به شبکه اجتماعی با درگیری تحصیلی در سطح ۰/۰۱ معنی دار است. بنابراین فرضیه صفر در سطح ۰/۰۱ رد می‌شود و با احتمال ۹۹ درصد می‌توان گفت که بین درگیری تحصیلی و اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی رابطه منفی معناداری وجود دارد یعنی با افزایش اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی درگیری تحصیلی کاهش پیدا می‌کند.

۵ بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با هدف بررسی اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی با درگیری تحصیلی دانشجویان دانشگاه حکیم سبزواری انجام شده است. با توجه به اینکه رابطه این دو متغیر در سایر پژوهش‌ها کمتر مورد بررسی قرار گرفته است و با توجه به گسترش روزافزون استفاده از شبکه‌های اجتماعی در میان دانشجویان، این پژوهش به دنبال آن است که تأثیر این وابستگی بر جنبه‌های مختلف درگیری تحصیلی، از جمله انگیزه، مشارکت فعال در کلاس‌ها را روشن سازد. چرایی انجام این پژوهش از آنجا ناشی می‌شود که درک این رابطه می‌تواند به ارائه راهکارهایی برای مدیریت استفاده از شبکه‌های اجتماعی و ارتقای کیفیت آموزش و یادگیری در میان دانشجویان کمک کند. نتایج این مطالعه می‌تواند به مسئولان دانشگاه‌ها، اساتید و مشاوران تحصیلی در جهت بهبود وضعیت تحصیل دانشجویان باری رساند.

یکی از فرضیه های این پژوهش این است که بین اعتیاد به شبکه های اجتماعی با درگیری تحصیلی رابطه منفی معناداری وجود دارد. که با نتایج به دست آمده توسط آرین و همکاران (۱۳۹۷) هم راستا می باشد. همچنین این یافته با یافته های عطادخت و همکاران (۱۳۹۲) که دریافتند استفاده آسیب زا از تلفن همراه با عملکرد تحصیلی و انگیزش پیشرفت رابطه منفی دارد، مشابه است. در پژوهشی دیگر محققان خارجی از جمله مادایا و همکاران^{۳۲} (۲۰۱۶) به این نتیجه رسیدند که دانشجویان رشته پزشکی که از شبکه های مجازی استفاده میکردند عملکرد ضعیف تری به نسبت سایرین که استفاده میکردند داشتند که این یافته ها با فرضیه بیان شده هم راستا است.

طبق نتایج به دست آمده اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی در دانشجویان بالا بود. که این نشان می‌دهد که دانشجویان به دلیل استفاده زیاد از شبکه‌های اجتماعی دچار افت تحصیلی می‌شوند و استفاده زیاد از این شبکه‌ها موجب افزایش اضطراب و استرس دانشجویان است. همچنین استفاده زیاد از شبکه‌های اجتماعی موجب این می‌شود که دانشجویان از انجام کارهای روزمره خود غفلت کنند و به آنها بی توجه باشند و ساعات زیادی را صرف استفاده از این شبکه‌ها کنند. همچنین میزان بالای اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی سبب این می‌شود که دانشجویان دچار انزوا بیشتری شوند و وقت کمتری را با خانواده خود بگذرانند. یکی دیگر از نتایج به دست آمده پژوهش این است که درگیری تحصیلی در دانشجویان بالا است. که این نشان دهنده این است که دانشجویان

32 .Madaiah

به حضور در کلاس درس علاقه مند هستند. و هنگام بروز مشکل در تحصیل و درس به دنبال حل مشکل میروند. درگیری تحصیلی بالا نشان میدهد که دانشجویان شرکت در بحث های کلاسی و فعالیت در کلاس را مهم می دانند. در این رابطه پژوهش هم راستا یافت نشد.

پیشنهادهات

در پایان پیشنهاداتی ارائه می‌شود برای مثال برگزاری کارگاه‌ها و سمینارهای آموزشی در دانشگاه‌ها با هدف آگاهی بخشی نسبت به تاثیرات منفی اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی بر تحصیل دانشجویان، ارائه آموزش‌هایی درباره مدیریت زمان و استفاده بهینه از شبکه‌های اجتماعی، تشویق دانشجویان به مشارکت در فعالیت‌های فرهنگی و ورزشی و اجتماعی که می‌تواند جایگزین مفیدی برای استفاده افراطی از شبکه‌های اجتماعی باشد. ایجاد برنامه‌های دانشگاهی مانند مسابقات رویدادها یا جلسات گروهی برای تقویت تعاملات رودررو و کاهش وابستگی به ارتباطات مجازی، فراهم کردن خدمات مشاوره‌ای برای دانشجویان که دچار اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی هستند با هدف شناسایی و مدیریت علل روانی و اجتماعی این رفتار، ارائه محتوای آموزشی جذاب با خلاقانه که دانشجویان را به سمت یادگیری فعال و مطالعه بیشتر سوق دهد تا باعث افزایش درگیری تحصیلی شوند. معرفی دانشجویانی که توانستند به شیوه‌های متعادل از شبکه‌های اجتماعی استفاده کنند و در عین حال از موفقیت‌های تحصیلی قابل توجهی برخوردار شوند.

یکی از محدودیت های پژوهش حاضر این است که روابط به دست آمده از نوع همبستگی است لذا نمیتوان گزاره های علی بیان کرد و همچنین این مطالعه مربوط به جامعه دانشگاه حکیم سبزواری است، لذا تعمیم آن به سایر دانشگاه ها غیر مجاز است

منابع و مراجع

امامی ریزی، کبری (۲۰۱۶). تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان، ماهنامه علمی-پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، سال نهم، شماره ۳، ص ۲۰۶-۲۱۳

حاجی زاده میمندی، مسعود، وکیلی قاسم آباد، سمیه، میرمنگره، اکرم (۱۳۹۵). بررسی رابطه عوامل روانی- اجتماعی اعتیاد به اینترنت (مطالعه موردی: دانشجویان دختر دانشگاه یزد)، نشریه زن در فرهنگ و هنر، سال هشتم، شماره ۴، ص ۴۷۳-۴۹۲.

دستجردی، نگین، صیادی، سمیه (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین استفاده از شبکه های اجتماعی بر اعتیاد به اینترنت و افسردگی در دانشجویان دانشگاه های پیام نور شهر اصفهان. مجله تحقیقات علوم رفتاری، سال دهم، شماره ۵، ص ۳۳۲-۳۴۱.

قائمی، مهلا، سالاریان، زهرا (۱۳۹۶). سبک های دلبستگی، سلامت روانی و اعتیاد به شبکه های اجتماعی در دانشجویان. کنگره انجمن روانشناسی ایران، سال ششم، شماره ۱۲، ص ۱۳۲۳-۱۳۲۶.

کاهویی، مهدی، پاک نظر، فاطمه، علی محمدی، معصومه، و مسیبی، غزاله (۱۳۹۹). ارتباط بین طرحواره های ناسازگار اولیه با اعتیاد به شبکه های اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سمنان. *مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار)*، سال بیست و ششم، شماره ۲، ص ۲۲۸-۲۳۹

محمدی، برزگر بفرویی، کاظم، حسنی (۱۴۰۱). بررسی نقش واسطه‌ای درگیری تحصیلی در ارتباط میان امید به اشتغال و سرزندگی تحصیلی دانشجویان دانشگاه یزد. *نامه آموزش عالی*، سال هفدهم، شماره ۶۵، ص ۱-۱۷.

مرادی، رضوان، رشیدی، کبری، کرزبر، افروز، پیرزاد، شیرین، بیرجندی، مهدی (۲۰۱۹). ارتباط بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر موبایل و وضعیت روابط اجتماعی دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی لرستان در سال ۱۳۹۶. *نشریه سلامت اجتماعی*، سال ششم، شماره ۲، ص ۱۸۶-۱۹۵.

نوابخش، مهرداد، هاشم نژاد، فاطمه، و زادشم پور، وحید (۱۳۸۹). بررسی آثار اینترنت و موبایل در تغییر هویت جوانان ۲۹-۱۵ سال استان مازندران، مجله تخصصی جامعه‌شناسی، سال اول، شماره ۱، ص ۱۴۵-۱۷۰.

REFERENCES

- Aydin, S., Koçak, O., Shaw, T. A., Buber, B., Akpinar, E. Z., & Younis, M. Z. (2021, April). Investigation of the effect of social media addiction on adults with depression. In *Healthcare* (Vol. 9, No. 4, p. 450). MDPI.
- Durak, H.Y. (2018). Modeling of variables related to problematic internet usage and problematic social media usage in adolescents. *Current Psychology*, 3, 1-3
- Carr, C. T., & Hayes, R. A. (2015). Social media: Defining, developing, and divining. *Atlantic journal of communication*, 23(1), 46-65.
- Cho, M. H., & Cho, Y. (2014). Instructor scaffolding for interaction and students' academic engagement in online learning: Mediating role of perceived online class goal structures. *The Internet and Higher Education*, 27, 1-10.
- Ferris, J. R. (2002). Internet addiction disorder: Causes, symptoms, and consequences. *Psychology Virginia Tech*, jferris@vt.edu.
- Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of educational research*, 74(1), 59-109.
- Hoei, H., Tartre, G., & Volfolk, H. (2013). The interactive effect of optimism with goal orientation. *Journal of Positive Psychology*, 8(2), 105-115.
- Kadushin, C. (2004). Introduction to social network theory. Boston, Ma, 307.
- Kietzmann, J. H., Hermkens, K., McCarthy, I. P., & Silvestre, B. S. (2011). Social media? Get serious! Understanding the functional building blocks of social media. *Business horizons*, 54(3), 241-251.
- Kirschner, P. A., & Karpinski, A. C. (2010). Facebook® and academic performance. *Computers in human behavior*, 26(6), 1237-1245.
- Kujath, C. L. (2011). Facebook and MySpace: Complement or substitute for face-to-face interaction?. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(1-2), 75-78.
- Linnenbrink, E. A., & Pintrich, P. R. (2003). The role of self-efficacy beliefs in student engagement and learning in the classroom. *Reading & Writing Quarterly*, 19(2), 119-137.
- Lippman, L., & Rivers, A. (2008). Assessing school engagement: A guide for out-of-school time program practitioners. A Research-to-Results brief. Washington, DC: Child Trends.
- Madaiah M, Seshaiyenger C, Suresh P, Munipapanna S, Sonnapa S. (2016). Study to assess the effects of social networking sites on medical college students. *Int J Med Publ Health*. 3(5). 1204-1208.
- Mahdion, R., Salimi, G., & Raeisy, L. (2020). Effect of social media on academic engagement and performance: Perspective of graduate students. *Education and Information technologies*, 25(4), 2427-2446.
- Martin, A. J., & Dowson, M. (2009). Interpersonal relationships, motivation, engagement, and achievement: Yields for theory, current issues, and educational practice. *Review of educational research*, 79(1), 327-365.
- Masters, K. (2015). Social networking addiction among health sciences students in Oman. *Sultan Qaboos University Medical Journal*, 15(3), e357.
- Perkmann, M., Salandra, R., Tartari, V., McKelvey, M., & Hughes, A. (2021). Academic engagement: A review of the literature 2011-2019. *Research policy*, 50(1), 104114.
- Paul A. Kirschner, Aryn C. Karpinski, Facebook® and academic performance, *Computers in Human Behavior*, Volume 26, Issue 6, 2010,
- Reeve, J., Jang, H., Carrell, D., Jeon, S., & Barch, J. (2004). Enhancing students' engagement by increasing teachers' autonomy support. *Motivation and emotion*, 28, 147-169.
- Sinval, J., Oliveira, P., Novais, F., Almeida, C. M., & Telles-Correia, D. (2024). Exploring the impact of depression, anxiety, stress, academic engagement, and dropout intention on medical students' academic performance: A prospective study. *Journal of Affective Disorders*.
- Tarigan, R. E., Andanawari, G. A., Haryani, C. A., & Widjaja, A. E. (2024). An Examination into the Causes of Social Media Addiction and Its Effects on Phubbing Behavior. *Procedia Computer Science*, 234, 978-986.
- Wang, M. T., & Peck, S. C. (2013). Adolescent educational success and mental health vary across school engagement profiles. *Developmental psychology*, 49(7), 1266.
- Yıldız Durak, H. (2020). Modeling of variables related to problematic internet usage and problematic social media usage in adolescents. *Current Psychology*, 39, 1375-1387.